

Henna Kesälahti

Taloudellisen vastuun tarkistuslista pk- ja mikroyritysten tueksi

Toiminnallinen opinnäytetyö

Taloudellisen vastuun tarkistuslista pk- ja mikroyritysten tueksi

Toiminnallinen opinnäytetyö

Henna Kesälahti
Opinnäytetyö
Syksy 2023
Liiketalouden perustutkinto
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Liiketalouden perustutkinto, taloushallinto

Tekijä: Henna Kesälahti

Opinnäytetyön nimi: Taloudellisen vastuun tarkistuslista pk- ja mikroyritysten tueksi

Työn ohjaaja: Tuulia Tuomaala

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2023

Sivumäärä: 24 + 1 liitettä

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan taloudellista vastuuta ja vastuullisuusraportointia ja luodaan taloudellisen vastuun tarkistuslista pk- ja mikroyrityksille. Opinnäytetyön tavoitteena on omaksua riittävä teoriapohja asiasta ja sen avulla luoda toimiva tarkistuslista yrityksille helpottamaan taloudellisen vastuun nykytilan ja sen kehityskohteiden hahmottamista. Aihe muodostui toimeksiantajan tarpeesta, aiheen ajankohtaisuudesta, sekä tekijän omasta kiinnostuksesta aihetta kohtaan.

Vastuullisuusasiat ovat nyt esillä aikaisempaa enemmän ja eri sidosryhmät odottavat yrityksiltä vastuullista toimintaa ja siitä viestimistä ja se voi olla suuri kilpailuetu yrityksille. Lakiin määräytyvä vastuullisuusraportointi koskee tällä hetkellä vain suuria yrityksiä, mutta tulee jatkossa koskemaan vähintään välillisesti myös suurten yritysten kumppaneita ja alihankkijoita. Taloudellinen vastuu on yritysvastuun kolmesta osa-alueesta vähiten tunnettu, mutta tärkeä osa yritysvastuuta ja sen ollessa kunnossa yrityksillä on mahdollisuus toteuttaa myös ympäristö- ja sosiaalista vastuuta.

Työn toimeksiantaja toimi Oulun ammattikorkeakoulun TUOKIO-hanke, jossa parannettiin yritysten turvallisuusmuotoilu- ja vastuullisuusosaamista, sekä kehitettiin konkreettisia työkaluja turvallisuuden ja vastuullisuuden kehittämiseen yrityksille. Hankkeen kohderyhmänä olivat erityisesti virkistys-, hyvinvointi-, ohjelma- ja kulttuuripalveluita tarjoavat mikro- ja pk-yritykset Pohjois-Pohjanmaalla. Tarkistuslistan rajaus pk- ja mikroyrityksille rajautui toimeksiantajan kohderyhmän mukaan.

Opinnäytetyön tietoperusta koostuu alan kirjallisuudesta, artikkeleista, sekä muista julkaisuista. Työn tutkimuskysymykseksi muodostui mitkä taloudellisen vastuun asiakokonaisuudet tulisi nostaa tarkistuslistalle pk- ja mikroyritysten tueksi. Tutkimusmenetelmäksi valikoitui konstruktiiivinen tutkimus, mutta käytettävissä olevien menetelmien takia työssä on piirteitä myös pöytälaatikkotutkimuksesta. Riittävän teoriapohjan kerättyäni lähdin rajaamaan tarkistuslistalle asiakokonaisuuksia ja niihin liittyviä kysymyksiä, jotka koskettavat kohderyhmään kuuluvia yrityksiä Työn tuotosena syntyi taloudellisen vastuun tarkistuslista pk- ja mikroyrityksille.

Asiasanat: yritysvastuu, taloudellinen vastuu, vastuullisuusviestintä

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Economics, Option of Financial Administration

Author: Henna Kesälähti

Title of thesis: A checklist for small-, medium- and micro-businesses regarding economic responsibility

Supervisor: Tuulia Tuomaala

Term and year when the thesis was submitted: Fall 2023

Number of pages: 24 + 1 appendix

This thesis examines the economic responsibilities and sustainability reporting in small-, medium- and micro-businesses. The aim of the thesis is to gather better understanding on the subject and to create a practical checklist for companies based on that information. The checklist's purpose is to make it easier for the companies to keep track of their economic responsibilities and where to improve. This thesis is an assignment of Oulu University of Applied Sciences and is part of TUO-KIO-project. The subject was chosen for its current topic and my personal interests.

Responsibility of business organizations are spoken of more often than they used to be, and the stakeholders and affiliates expect responsible actions and communication from them. At the moment, sustainability reporting only affects large business organizations and is required by law but in the future, it will also affect smaller businesses that are affiliated with those larger companies. The economic responsibility of a company is the least known category of the three in corporate responsibilities but it has an important role in it and when taken well care of the company can more easily take care of the other two categories: social and environmental responsibilities.

The theoretical part of this thesis is based on economic literature, articles and other publications. The research question was: "which topics of economic responsibility should be raised on the checklist to best support the companies". The study was carried out with constructive research approach with some features of a literature review. Once I had studied enough literature and collected enough data, I started to form questions that would benefit the companies the most. The final product was a checklist that had questions regarding small-, medium- and micro-businesses' economic responsibilities.

Keywords: Corporate responsibility, economic responsibility, responsibility communication

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TALOUDELLINEN VASTUU	7
2.1	Taloudellinen vastuu käsitteenä	8
2.2	Taloudellisen vastuun aihekokonaisuudet	9
2.2.1	Oikeudenmukaiset suoritukset työntekijöille ja alihankkijoille	9
2.2.2	Hallituksen riippumattomuus ja moninaisuus	10
2.2.3	Työntekijöiden ja johdon palkitseminen	10
2.2.4	Vastuullinen veronmaksu	11
2.2.5	Korruption ja lahjonnan torjunta	12
2.2.6	Rahanpesun torjunta	12
2.2.7	Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta	13
3	YRITYSVASTUUN RAPORTOINTI	14
3.1	Yrityksen vastuullisuusraportointi	14
3.2	Vastuullisuusraportointi – vapaaehtoista vai lakiinmääräytyvää?	15
3.3	Yritysvastuuraportoinnin toteuttaminen	16
3.4	Taloudellisen vastuun raportoiminen	17
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18
4.1	Toimeksiantajan esittely	18
4.2	Aiheen muodostuminen	18
4.3	Tarkistulistan suunnittelu ja toteutus	19
4.4	Tutkimuksen tulokset	22
5	POHDINTA	23
	LÄHTEET	24

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on taloudellinen vastuu. Aihe on kiinnostava, koska taloudellinen vastuu on yritys vastuun osa-alueista monelle vierain. Vastuullisuus käsitteenä mielletään usein ympäristöteoksi ja monet tietävätkin mitä tarkoitetaan ympäristö- ja sosiaalisella vastuulla. Taloudellinen vastuu luo perustan muille yritys vastuun osa-alueille ja rakentaa yritykselle tuottoisaa, kestäväää ja hyvämaineista liiketoimintaa. Aihe muodostui toimeksiantajan tarpeesta, aiheen ajankohtaisuudesta, sekä tekijän omasta kiinnostuksesta aihetta kohtaan.

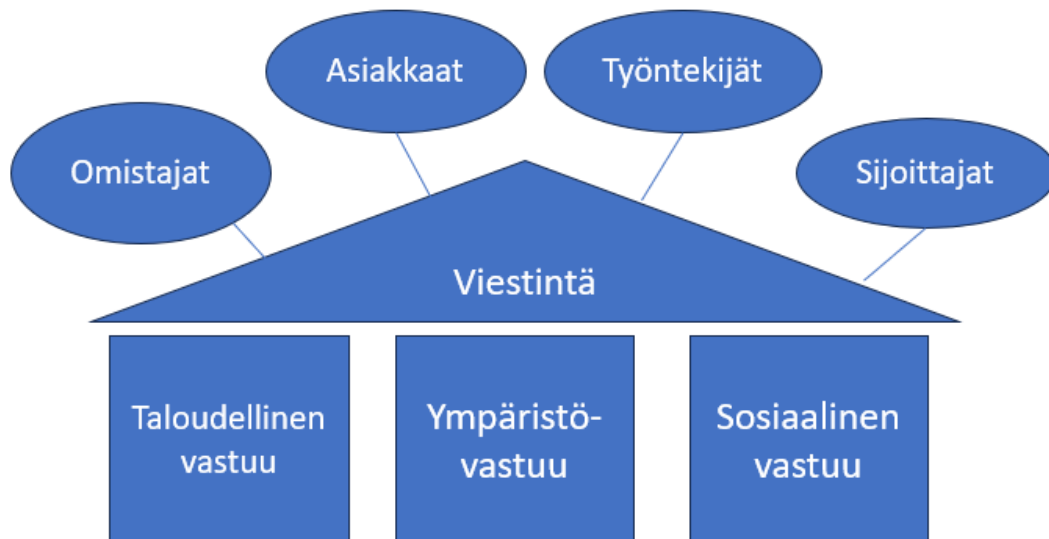
Työn toimeksiantaja toimii Oulun Ammattikorkeakoulun TUOKIO-hanke. Hanke keskittyy kehittämään yritysten palveluiden turvallisuutta ja vastuullisuutta. Hankkeen kohderyhmään kuuluvat virkistys-, hyvinvointi-, ohjelma- ja kulttuuripalveluita tuottavat mikro- ja pk-yritykset Pohjois-Pohjanmaan alueelta.

Opinnäytetyö käsittelee taloudellisen vastuun ja vastuullisuusviestinnän teoriaa, jonka pohjalta on laadittu taloudellisen vastuun tarkistuslista pk- ja mikroyritysten tueksi. Työn tavoitteena on luoda selkeä tarkistuslista, jonka avulla yritykset voivat hahmottaa taloudellisen vastuun osa-alueita ja pohtia niiden nykytilannetta ja tulevaisuutta. Yritys vastuun kehittäminen on pk- ja mikroyrityksille tärkeää, sillä vastuullisemmalla toiminnalla ne voivat parantaa yrityksensä julkisuuskuvaa ja houkutella uusia asiakkaita ja sijoittajia.

Opinnäytetyö on toiminnallinen ja luonteeltaan konstruktivinen tutkimus, koska siinä luodaan konkreettinen tuotos olemassa olevan teoreettisen tietämyksen avulla. Työn tutkimuskysymys on mitkä taloudellisen vastuun asiakokonaisuudet tulisi nostaa tarkistuslistalle pk- ja mikroyritysten tueksi. Tutkimusongelma on mitkä taloudellisen vastuun osa-alueet soveltuvat kohderyhmälle. Aineistona työhön on käytetty alan kirjallisuutta ja luotettavista lähteistä olevia artikkeleita mm. tilintarkastusyhteisöjen julkaisemia artikkeleita.

2 TALOUDELLINEN VASTUU

Taloudellinen vastuu on yksi yritys vastuun osa-alueista. Yritysvastuulla tarkoitetaan yritysten liiketoiminnan ekologisia, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia yhteiskunnalle ja sidosryhmille. Yritysten toiminnan tulee täyttää lainsäädännön vaatimukset ja vastata yhteiskunnan ja sidosryhmien odotuksiin siitä, mikä on asioiden hoidon hyvänä ja oikeana pidetty taso. Yhteiskunnat ja toimintaympäristöt ovat jatkuvassa muutoksessa ja yritys, joka aistii muutokset ensimmäisten joukossa, pärjää, jos se vain pystyy hyödyntämään muuttuneet olosuhteet liiketoiminnassaan. (Juutinen & Steiner 2010, 20—22.)

Kuvio 1. Yritysvastuun osa-alueet ja yrityksen sidosryhmät

Moni yritys tarvitsee tukea kysymyksessä, kuinka yritys vastuun kehittämishanke käynnistetään ja kuinka saada se osaksi yrityksen toimintaa. Yrityksen on otettava haltuun yritys vastuun käsitteistö ja näkökulmat. Tällöin voidaan mahdollistaa yritys vastuun sisältämien uusien asioiden yhdistäminen strategiaan ja liiketoiminnan kehittämiseen. (Juutinen & Steiner 2010, 21.)

Taloudellinen vastuu on yritys vastuun käsitteistä heikoiden täsmäytynyt ja vähiten käsitelty aihe yritys vastuun koulutuksissa ja keskustelutilaisuuksissa. Tämän takia yritysten voi olla hankala hahmottaa, mitä taloudellinen vastuu sisältää ja mitä toimenpiteitä yrityksessä tulisi tehdä toteut-

taakseen sitä. Yksiselitteistä määritelmää ei ole olemassa, joten oikeampi tapa lähestyä tätä asiakokonaisuutta on hahmottaa taloudellisen vastuun piiriin kuuluvat teemat. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala, 2019, 72.)

2.1 Taloudellinen vastuu käsitteenä

Taloudellinen vastuu liittyy siihen, miten liiketoiminnan tuottama taloudellinen lisäarvo jakaantuu yrityksen ja sen sidosryhmien kesken. Sidosryhmille tuotettua lisäarvoa voi olla muun muassa suorat rahavirtavaikutukset, kuten verojen maksu yhteiskunnalle, ostot toimittajalta ja palkkojen maksu henkilökunnalle. Vaikutukset voivat olla myös välillisiä ja niitä voi hahmottaa pohtimalla yrityksen toimialan kansantaloudellista merkittävyyttä, toimintojen sijoituspäätöksiin liittyviä taloudellisia vaikutuksia ja innovaatioiden laajempaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta. (Mani, Niskala & Pajunen, 2020, 6—7.)

Taloudellisen vastuun rinnalla on kehittynyt myös hyvän hallinnon käsite. Hyvä hallintotapaan kuuluvat muun muassa hallituksen riippumattomuus ja moninaisuus, vastuullinen veronmaksu, korruption ja lahjonnan estäminen sekä johdon palkitseminen. Taloudellinen vastuu ja hyvä hallinto luovat yhdessä kokonaisuuden, jonka avulla hahmotetaan yritystoiminnan välittömät ja välilliset taloudelliset vaikutukset sisäisiin ja ulkoisiin sidosryhmiin sekä yhteiskuntaan. Kokonaisuuteen kuuluu myös yrityksen vallankäyttö suhteessa sidosryhmiin. Taloudellinen vastuu ja hyvä hallinto sisältävät yritystoiminnan lähtökohdan, jonka mukaan yrityksen on tarkoitus tuottaa voittoa osakkeenomistajille, mutta huomioida myös taloudelliset vaikutukset ja yrityksen roolin vallankäyttäjänä.

Yritysvastuun lähtökohtana on aina se, että yrityksen liiketoiminnan tulee olla taloudellisesti kannattavaa. Taloudellinen kannattavuus ja voiton tuottaminen on jo suoraan laista tuleva vaatimus. Se mahdollistaa yritystoiminnan jatkuvuuden, investoinnit, palkanmaksun työntekijöille ja muiden kulujen maksamisen. Yritysvastuun aloitteita voidaan pitää jopa tämän tarkoituksen vastaisina, koska niiden katsotaan tuottavan yritykselle vain lisää kuluja. Asiaa pitäisi ajatella siitä näkökulmasta, että voiton tuottamisella ei tarkoiteta voiton maksimointia lyhyellä aikavälillä, vaan sen tuottamista ja yhtiön arvon kasvattamista pidemmällä aikavälillä ja yhteiskunnallisesti hyväksytyitä menettelytapoja noudattaen. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala, 2019, 74—74.)

Yritysten taloudellista vastuuta ohjaavat kirjanpitolaki, tilaajavastuulaki, rahanpesulaki, pakotelaki ja verolainsäädäntö. Ne antavat raamit siihen, miten yrityksen tulos muodostuu ja miten tulosta verotetaan. Lakeja täydentävät esimerkiksi verohallinnon ja kirjanpitolautakunnan ohjeistukset. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala, 2019, 61—62.)

2.2 Taloudellisen vastuun aihekokonaisuudet

2.2.1 Oikeudenmukaiset suoritukset työntekijöille ja alihankkijoille

Oikeudenmukainen ja kannustava palkanmaksu on osa yrityksen taloudellista vastuuta, mutta se on myös vahvasti osana yrityksen sosiaalista vastuusta. Oikeudenmukainen palkkaus pohjautuu sille, että samasta ja samanarvoisesta työstä tulee maksaa sama palkka, eikä työnantaja saa aiheuttaa toiminnassaan palkkasyrjintää. Myös lainsäädäntö ja yritystä sitovat työehtosopimukset määrittävät palkkausta.

Yrityksen tulisi ottaa huomioon myös yritystoiminnan taloudelliset vaikutukset sen alihankkijoihin ja muihin kumppaneihin. Yrityksen toiminta on osa laajaa arvoketjua, johon kuuluu useita toimijoita, jotka tuottavat tavaroita, palveluita ja muita ratkaisuja ketjun eri osissa. Toimijoiden välisissä suhteissa toimijoiden välinen sopimus on usein keskeisessä roolissa ja lainsäädäntö harvoin sitä määrittelemässä, muuten kuin yleisin periaattein. Siksi onkin tärkeää alihankkijoiden ja muiden kumppanien valinnassa käytettävä harkintaa ja huolehdittava siitä, että kumppani noudattaa toiminnassaan samoja vastuullisuuden periaatteita kuin tilaajayrityskin.

Taloudellisen vastuun näkökulmasta tilaajan ja toimeksisaajan sopimukseen liittyy toimeksisaajalle maksettava korvaus, jonka tulisi olla oikeudenmukainen ja kohtuullinen ja maksun ajankohta. Yritysten välisessä kaupassa tilaajan intressinä on usein saada sopimukseen mahdollisimman pitkä maksuaika, kun taas toimeksisaaja toivoo nopeaa maksusuoritusta tilaajalta. Maksuaikaa koskevaa ongelmaan on puututtu lailla kaupallisten sopimusten maksuehdoista (30/2013), joka edellyttää, että ettei maksuaika elinkeinonharjoittajien välisessä kaupassa saa ylittää 30 päivää, jos siitä ei ole erikseen sovittu osapuolten välillä. Pienemmät yritykset kokevat ongelmalliseksi, että neuvotteluvaltaa ei oikeasti ole ja useissa tapauksissa maksuajat ylittävät lakiin kirjatun 30 päivän. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala, 2019, 79—80.)

2.2.2 Hallituksen riippumattomuus ja moninaisuus

Yritysten ylimmän johdon moninaisuutta voidaan pitää menestystekijänä. Eritaustaiset ihmiset tuovat johdon keskusteluun eri näkökulmia ja lisäarvoa muun muassa asiakasryhmien odotuksista ja toiveista. Johdon moninaisuus lähettää myös tärkeää viestiä sidosryhmille siitä, miten johto suhtautuu asiaan.

Johdon henkilövalinnoissa tulisi ottaa huomion hallitusten jäsenten sukupuoli, ikä, kansainvälinen tausta, toimialakohtainen osaaminen ja koulutustausta. Erityisesti listayhtiölle suunnatussa hallinnointikoodissa nämä esitetään moninaisuutta edistävinä tekijöinä. Pörssiyhtiöiden osalta hallituksen moninaisuutta ohjaa lainsäädäntö. Muilla yrityksillä ei ole lain ohjaamaa velvoitetta moninaisuuden edistämiseen, mutta jokaisen yrityksen toimialaan tai kokoon katsomatta kannattaisi pyrkiä mahdollisimman moninaiseen hallituskokoonpanoon.

Hallituksen riippumattomuudella pyritään varmistamaan, että päätöksenteon keskeisenä ohjaavana tekijänä on yhtiön eikä esimerkiksi tietyn omistajan etu. Sillä taataan myös se, että päätöksentekoon eivät vaikuta eturistiriidat tai hallituksen muut sitoumukset. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala, 2019, 75—77.)

2.2.3 Työntekijöiden ja johdon palkitseminen

Vastuullisuuden näkökulmasta tulisi kiinnittää huomiota siihen, miten johdon yhtiön vastuullisuustavoitteet nivotaan yhteen johdon palkitsemiseen. Palkitsemisella voi ohjata yksilöiden toimintaa kohti haluttuja vastuullisuustavoitteita ja on samalla konkreettinen osoitus siitä, millaisia toimia yhtiössä arvostetaan. Tyypillisesti palkitseminen yhdistetään taloudellisiin tunnuslukuihin, jotka ovat selkeitä ja objektiivisesti toteutettavissa olevia mittareita. Tulevaisuuden trendinä on puhtaasta tuloksesta palkitsemisen sijaan, palkita enemmän myös siitä, miten tulos tehdään. Tulevaisuudessa tulemme siis näkemään enemmän vastuullisen palkitsemisen elementtejä, jotka ohjaavat johtoa ja henkilöstöä toimimaan yhtiön, ympäristön ja sidosryhmien kannalta toivotulla tavalla. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala, 2019, 77—78.)

2.2.4 Vastuullinen veronmaksu

Yrityksen veromaksu on yksi vastuullisuuskysymyksistä, koska se on yksi konkreettinen osoitus yrityksen taloudellisesta vaikutuksesta yhteiskuntaan. Vastuullisen veronmaksun hahmottamista auttaa verotuksen eri ulottuvuuksien ja hyväksyttävyyden tasojen ymmärtäminen. Verosuunnittelun tasolla liikutaan lakien sallimien toimenpiteiden piirillä. Verolainsäädännön sallittu raja ylittyy verojen kiertämisessä ja viime kädessä rikoslaki kieltää verorikoksiksi katsottavat toimet.

Yritysvastuun näkökulmasta on selkeää, että yritysten tulee noudattaa verolainsäädäntöä, jolloin huomio keskittyy lakiin perustavaan verosuunnitteluun, joka ei kuitenkaan välttämättä ole yritysten sidosryhmien näkökulmasta hyväksyttävää. Verosuunnittelu on toimintaa, jolla yritys verolainsäädännön puitteissa valitsee itselleen verotuksellisesti edullisimman toimintatavan, tällöin puhutaan hyväksyttävästä verosuunnittelusta. Verosuunnittelu voi olla myös aggressiivista, millä tarkoitetaan toimia, jotka toteutetaan verolainsäädännön puitteissa, mutta ne eivät vastaa sidosryhmien odotuksia ja sidosryhmät ei pidä niitä hyväksyttävänä. Tällainen verosuunnittelu ei ole vastuullista, vaikka se olisikin verolakien näkökulmasta hyväksyttyä. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala, 2019, 90—91.)

Verovastuullisuuden merkitys sijoittajien ja yhtiöiden hallitusten päätöksenteossa on kasvanut viime vuosina. Sijoittajat odottavat yhtiöiltä tietoa, miten yhtiöt ottavat verovastuullisuuden huomioon liiketoiminnassaan. Taustatekijöitä sijoittajien kiinnostuksessa yritysten verovastuullisuutta kohtaan voivat olla sijoittajan maineenhallinta, sijoittajien omien asiakkaiden ja muiden sidosryhmien vaatimukset sekä sijoituskohteen taloudellisen riskin hallinta. Yhtiöiden tärkeä mieltä oma tavoitetaso ja strategia verovastuullisuudelle ja siitä raportoinnille.

Yritys voi lähteä liikkeelle kehittämään verovastuullisuuttaan miettimällä sille tavoitteet ja huolehtia, että tavoitteet ovat linjassa muiden vastuullisuustavoitteiden kanssa. Verrokkitutkimukset, joissa yhtiöt arvioivat verovastuullisuuden nykytilaa muun muassa alan suunnannäyttäjiin, tuleviin lainsäädäntömuutoksiin ja kilpailijoihin verraten, voivat auttaa arvioimaan verovastuullisuuden nykytilaa, tavoitteiden asettamista ja toimintasuunnitelman laatimista. Käytännön tasolla verovastuullisuutta voi edistää asettamalla siihen liittyviä vaatimuksia yhtiön käyttämille alihankinta- ja jakeluyhtiölle. Verovastuullisuuteen liittyvät painotukset vaihtelevat toimialoittain, joten on tärkeää mieltä mitkä vastuullisuusnäkökulmat ja mittarit ovat relevantteja huomioida yhtiön liiketoimintaa ajatellen. (Pasanen, 2023.)

2.2.5 Korruption ja lahjonnan torjunta

Korruptiolla tarkoitetaan vaikutusvallan väärinkäyttöä henkilökohtaisen edun tavoittelemiseksi. Se liittyy yleensä lahjontaan, eli esimerkiksi rahan antamiseen vastapalveluksen toivossa vaikutus- ja päätösvaltaisille henkilöille. Korruptio on yksi merkittävistä tekijöistä taloudellisille kehityksille ja se pahentaa taloudellisen ja sosiaalisen epätasa-arvon seurauksia sekä ihmisoikeuksien toteutumista. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020). Lahjonnan lisäksi on olemassa monia korruption muotoja, mm. asiaton vaikuttaminen, lahjonta ja kartelli tai muu kilpailulain vastainen toiminta. Kaikki korruption muodot eivät ole lainvastaisia, mutta silti eettisesti väärin. Vastuullisen toiminnan kannalta onkin hyvä tehdä rajanvetoa siitä mikä on lainvastaista ja mikä eettisesti väärin.

Yritykset voivat välttää korruption aiheuttamia vahinkoja ja menetyksiä asianmukaisella huolellisuudella. Käytännön toimina yritykset voivat kehittää sisäiset valvontatoimet, eettiset toimintaohjeet ja suojella väärinkäytöksistä ilmoittavia henkilöitä korruption havaitsemiseksi ja torjumiseksi. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala, 2019, 88—89.)

2.2.6 Rahanpesun torjunta

Rahanpesussa on kyse toiminnasta, jossa pyritään saamaan rikoksella hankittu raha näyttämään lailliselta. Varat ovat peräisin laittomasta alkuperästä ja ne pyritään kierrättämään laillisen maksujärjestelmän läpi, jolloin on mahdollista peittää varojen tosiasiallinen luonne, alkuperä tai omistajat. (Rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen – mistä on kyse n.d.)

On olemassa rahanpesua ja terrorismin rahoittamisen estämistä koskeva lainsäädäntö, jolla varmistetaan, että estämistyössä voidaan käyttää asianmukaisia ja riittäviä toimia. Lainsäädännössä velvoitetaan useita eri toimijoita niin sanottuja ilmoitusvelvollisia ilmoittamaan mahdollisista epäilyttävistä liiketoiminnoista poliisiviranomaisille. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvat muun muassa kirjanpitäjät, tilintarkastaja, pankit, vakuutusyhtiöt ja asianajajat. Myös muut toimijat voivat vapaaehtoisuuteen pohjaten tehdä ilmoituksen epäilyttävistä liiketoiminnasta rahanpesun selvittelykeskukselle. Kyseessä ei ole rikosilmoitus, vaan rahanpesun selvittelykeskus tutkii ja arvioi, onko tapauksessa aiheen epäillä rikosta. Epäilyttäviä herättäviä toimia voi olla muun muassa liiketoimet, joilla ei ole liiketaloudellista perustetta tai liiketoimet, jotka liittyvät korkean riskin valtioihin. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala, 2019, 96.)

2.2.7 Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta

Harmaaksi taloudeksi kutsutaan sellaisia taloudellisia toimia, jotka kuuluvat kansantalouden tilinpidon piiriin, mutta jäävät jostain syystä virallisten rekisterien ja järjestelmien ulkopuolelle. Kyseessä voi olla lakisääteisten maksujen, esimerkiksi verojen laiminlyönti. (Tilastokeskus, n.d.) Harmaan talouden ja talousrikollisuuden seurauksena verotuloja ja lakisääteisiä maksuja jää saamalla, työntekijöiden eläkkeet jäävät kertymättä, yritysten välinen kilpailu vääristyy ja veronmaksumoraali ja oikeusjärjestelmän uskottavuus voi heiketä.

Yrityksillä on merkittävä rooli harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa. Yritysten tulisi huolehtia siitä, että niiden omassa toiminnossa verot ja lakisääteiset maksut, sekä niihin liittyvät ilmoitukset hoidetaan asiaankuuluvasti ja ajallaan. Lisäksi tulisi huolehtia, että yrityksen liikekumppanit hoitavat omat velvoitteensa. Yritys voi omalta osaltaan estää harmaata taloutta tarkastamalla liikekumppanin rekisteröinti- ja verovelkatiedot YTJ-palvelusta, huolehtia omien työntekijöidensä viranomaisilmoituksista- ja maksuista, tehdä tarvittavat selvitykset myös kumppaneiden sa verorekisteröinnöistä ja vakuutus- ja eläkemaksujen hoitamisesta. Lisäksi yrityksen johdon olisi hyvä perehtyä taloudelliseen lukuihin ja talouden prosesseihin riittävässä laajuudessa ja yrityksen tukena tulisi olla osaava tilintarkastaja. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala, 2019, 97–98)

3 YRITYSVASTUUN RAPORTOINTI

3.1 Yrityksen vastuullisuusraportointi

Yritysvastuuraportoinnilla tarkoitetaan riittävän ja tasapainoisen kuvan antamista yritysvastuun vaikutuksista sekä yritysvastuutyön tekemisistä ja tuloksista. Se on työväline, jolla yritykset voivat osoittaa sidosryhmille kehitystä eri yritysvastuun osa-alueilla ja kuvata yrityksen tuotteiden ja palveluiden merkitystä kestäväen kehityksen eteenpäin viemisessä. Yritysvastuuraportoinnin tavoitteena on viestiä sidosryhmille sen liiketoiminnan periaatteista sekä tuoda esille tärkeitä lisäarvotekijöitä. (Mani, Niskala & Pajunen, 2020, 98–99)

Vastuullisuuden merkitys yritysten liiketoiminnassa kasvaa jatkuvasti. Yritysvastuusta raportointi on tärkeää, koska se koskettaa yrityksen toimintaa useilla eri osa-alueilla. Pitkällä tähtäimellä raportoinnin kehittäminen voi tuoda yritykselle monia hyötyjä, muun muassa parantaa riskienhallintaa, tuottaa hyödyllistä informaatiota yrityksen johdon päätöksentekoon, helpottaa yritysvastuun kehityksen ja tulosten ymmärtämistä liiketoiminnan kannalta ja tuottaa sidosryhmille luotettavaa informaatiota. (Mani, Niskala & Pajunen, 2020, 110)

Yritysvastuuraportointi on myös tärkeä työväline yrityksen johdolle. Raportointiprosessissa selvitetään mitä ja kuinka laajasti vastuullisuudesta olisi hyvä viestiä sidosryhmille. Yritysvastuuraportointi on kiinteä osa yrityksen riskien hallintaa ja sen avulla voidaan tunnistaa sidosryhmäsuhteisiin, lainsäädäntöön, toimittajaketjuun ja yrityskuvaan liittyviä riskejä. Raportointi edesauttaa yrityksen johtoa ennakoimaan näihin riskeihin liittyviä odottamattomia uhkia. (Mani, Niskala & Pajunen, 2020, 98–99)

Raportointia voidaan alkaa toteuttaa vasta siinä vaiheessa, kun muutoksia vastuullisuutteen liittyen on alettu viedä eteenpäin ja ne ovat otettu osaksi liiketoimintaprosesseja. Raportointia edellyttää tavoitteiden asettaminen ja niitä toteuttavien tunnuslukujen määrittäminen, mittareiden laadinta tunnusluvuille, raportointiprosessin luominen, datan kerääminen ja konsolidoinnin toimintatapojen määrittely, sekä tunnuslukujen mittaustulosten tulkinta. (Juutinen 2016, 240)

3.2 Vastuullisuusraportointi – vapaaehtoista vai lakiinmääräytyvää?

Vuodesta 2017 ESG- eli vastuullisuusraportointi on ollut pakollista suuryrityksille koko EU-alueella. Vastuullisuusraportoinnista on säädetty kirjanpitolain 3a-luvussa otsikolla ”selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista”. Kirjanpitolain (1997/1336, 3a luku 2§) luvun mukaan yleisen edun kannalta merkittävän suuren yhteisön, jonka työntekijämäärä tilikauden aikana on keskimäärin yli 500 henkilöä, on sisällytettävä toimintakertomukseen selvitys myös muista kuin taloudellisista tiedoista. Selvityksen tulee sisältää minimissään tiedot, miten kirjanpitovelvollinen huolehtii ympäristöasioista, sosiaalisista asioista ja henkilöasioista, ihmisoikeuksien kunnioittamisesta, korrupti- on ja lahjonnan torjunnasta, sekä seuraavat tiedot:

- lyhyt kuvaus kirjanpitovelvollisen liiketoimintamallista, sekä liiketoiminnan laatu ja koko huomioon ottaen kuvaus mahdollisista riskeistä, sekä selostus miten kirjanpitovelvollinen hallitsee näitä riskejä
- kuvaus toimintaperiaatteista, joita kirjanpitovelvollinen noudattaa huolehtiessaan ympäristöön, sosiaalisiin suhteisiin ja työntekijöihin, ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja korruption ja lahjonnan torjumiseen liittyvistä asioista sekä näiden toimintaperiaatteiden noudattamisen tulokset
- tärkeimmät muut kuin taloudelliset tunnusluvut, jotka ovat merkityksellisiä kirjanpito- velvollisen liiketoiminnalle.

Tiedot tulee antaa siinä laajuudessa, mikä on tarpeellista niiden vaikutusten arvioimiseksi. Selvi- tys tulee antaa osana tilinpäätöksen toimintakertomusta. (Kirjanpitolaki 1997/1336, 3a luku 2§)

Myös monet pienet yritykset tuottavat tai suunnittelevat tuottavansa vastuullisuusraportointia, jossain laajuudessa, vaikkei siihen lakisääteistä pakkoa olekaan, tätä kutsutaan vapaaehtoiseksi vastuullisuusraportoinniksi. Yrityksen rahoittajat voivat edellyttää vastuullisuusraportointia, vas- tuullisuusasiat voivat olla tärkeä arvo yrityksen johdolle, yrityksen asiakkaat edellyttävät vastuulli- suusraportointia toimittajiltaan tai yritys kokee sen hyödyksi markkinoinnissa. (Taloushallintoliitto, 2020).

Vastuullisuusraportointi tulee tulevaisuudessa koskemaan entistä suurempaa joukkoa yrityksiä. Tammikuussa 2023 voimaanastunut EU-lainsäädäntö The Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) edellyttää ensisijaisesti kaikkien suurten yritysten julkaisevan säännöllisesti

vastuullisuusraportteja. Oulun Kauppakamarin julkaisemassa tiedotteessa ”Vastuullisuusraportointi koskee jatkossa suurempaa joukkoa yrityksiä. Oletko jo valmiina?” on esitelty lainsäädännön käyttöönotto kolmessa osassa seuraavasti:

1. 2024 alkavasta tilikaudesta raportoivat yritykset, jotka raportoivat jo NFRD:n (non-financial reporting directive) mukaisesti. Yleisen edun kannalta merkittävät yhteisöt, joissa on yli 500 työntekijää. Nämä organisaatiot raportoivat uuden direktiivin mukaisesti alkuvuodesta 2025.
2. 2025 alkavasta tilikaudesta raportoivat kaikki suuret yritykset, jotka ylittävät CSRD:n asettaman suuren yrityksen vaatimuksen ja jotka eivät vielä raportoiv NFRD:n mukaisesti. Yritys tulee raportointivelvollisuuden piiriin silloin kun se täyttää ainakin kaksi seuraavista kriteereistä: yli 250 työntekijää, liikevaihto yli 40 miljoonan euroa ja taseen loppusumma yli 20 miljoonaa euroa.
3. 2026 alkavasta tilikaudesta raportoivat listatut pienet ja keskisuuret yritykset sekä pienet ja yksinkertaiset luottolaitokset sekä captive-vakuutusyhtiöt.

Vastuullisuusraportointia ei pitäisi nähdä vain velvollisuutena, vaan ennemminkin kilpailuetuna. Onnistunut vastuullisuusraportointi ohjaa yrityksen toimintaa kohti asetettuja päämääriä. On selvää, että tulevaisuudessa vastuullisuusasiat tulevat koskemaan jollain aikavälillä myös yhä pienempiä yhtiötä suurten yhtiöiden läpikäydessä omia arvoketjujaan esimerkiksi alihankkijoitaan. Vapaaehtoinen vastuullisuusraportointi on pk-yritykselle loistava mahdollisuus tuoda esille omia hyviä toimintatapojaan ja arvojaan. (Nieminen, 2023.)

Monet suuryrityksistä ovat ulkoistaneet vastuullisuusraportoinnin käytännön toteutuksen suurimmille tilintarkastusyhteisöille. Niille se on kannattavaa liiketoimintaa. Mikäli pk-yritykset haluavat ulkoistaa vastuullisuusraporttinsa tuottamisen, se voi olla monille pk-yrityksiä palveleville tilitoimistoille mielekäs uusi palvelu ja liiketoimintamahdollisuus. Pk-yritysten vastuullisuusraportoinnin helpottamiseksi on käynnissä Suomen, Ruotsin ja Norjan taloushallintoalan liiton yhteysprojekti, jonka tarkoituksena on luoda standardimalli pk-yrityksen vastuullisuusraportointiin. (Taloushallintoliitto, 2020).

3.3 Yritysvastuuraportoinnin toteuttaminen

Yritysvastuuraportoinnin toteuttaminen on monivaiheinen prosessi, johon raportointiohjeistot ovat antamassa suuntaviivoja, mutta itse raportointiprosessi ja raportin suunnittelu ovat aina yrityskoh-
taisia kysymyksiä. Raportoinnin toteutusta määrittelevät yrityksen sisäiset tarpeet, sekä toimintaympäristön luomat ulkoiset paineet, esimerkkinä asiakkaiden tarjouspyyntöihin liittyvät kyselyt.

Vastuullisuusraportin toteuttaminen voidaan jakaa viiteen vaiheeseen: suunnittelu, sidosryhmien odotusten tunnistaminen, olennaisten yritys vastuun näkökohtien tunnistaminen, tiedonkeruu ja raportointi. Suunnitteluvaiheessa päätetään raportin laadinnan aikataulu, resurssit sekä raportin sisältö. Sidosryhmien odotusten tunnistamista voi pohtia muun muassa miettimällä ketkä ovat raportin keskeisimmät sidosryhmät, ovatko he mukana raportointiprosessissa, mitä ovat tärkeimpiä raportoitavia asioita ja mitkä ovat raportoinnin tärkeimmät tavoitteet ja mitä niillä pyritään saavuttamaan. Yrityksen on tärkeä tunnistaa omaa liiketoimintansa kannalta olennaisimmat yritys vastuun näkökulmat. Lisäksi yrityksen tulee tehdä päätökset raportin julkistamisen ajankohdasta ja sen jakelun laajuudesta

Yritysvastuuraportointi on jatkuva prosessi, jossa uusia tietoja syntyy ja kerätään raportointikauden aikana. Raportointiprosessissa on tärkeää kerätä palautetta julkistetuista raporteista, joiden avulla pystyy kehittämään raportointia. Sidosryhmiltä kerätty palaute auttaa raportoitavien asioiden olennaisuuden arviointia. Ulkoinen varmennus taas tuo esille johtamis- ja raportointiprosesseihin sekä tietojen laatuun ja luotettavuuteen liittyviä kehityskohteita.

3.4 Taloudellisen vastuun raportointi

Tyypillisiä taloudellisesta vastuusta raportoitavia asioita ovat muun muassa henkilöstökulut, yrityksen verojalanjälki, paikallisten ostojen osuus ja taloudellisen lisäarvon jakautuminen yrityksen sidosryhmien kesken. Taloudellinen raportointi lisää yrityksen toiminnan läpinäkyvyyttä, sekä viestii hyödyistä, joita yritys tuottaa paikallisyhteisölle. Yrityksen taloudellisilla toimilla on kauaskantoiset vaikutuksen yhteiskunnallisen hyvinvoinnin luomisessa.

(Vastuullisuusraportti 2016)

Vastuullisuusnäkökulmia liittyen taloudelliseen vastuuteen ja hallintoon, joita sijoittajat ottavat huomioon sijoituspäätöksiä tehdessään on hyvä kirjanpito tapa, kilpailun edistäminen, hallituksen kokoonpano, lahjonta ja korruptio, liiketoiminnan etiikka, lakien ja säännösten noudattaminen, johdon palkitseminen, edunvalvonta, poliittiset lahjoitukset, riskien hallinto, sidosryhmäyhteistyö ja whistleblow mekanismit. (Juutinen 2016, 243)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Toimeksiantajan esittely

Työn toimeksiantaja toimi Oulun Ammattikorkeakoulun TUOKIO-hanke, jonka päätavoitteena oli lisätä mikro- ja pk-yritysten osaamista, jotta ne voivat kehittää olemassa olevia tai uusia turvallisia ja vastuullisia palveluja asiakkailleen. Kohderyhmänä olivat erityisesti kulttuuri-, ohjelma-, hyvinvointi- ja virkistyspalveluita tarjoavat mikro- ja pk-yritykset Pohjois-Pohjanmaalla. Hanke järjesti koulutuksia ja työpajoja kohderyhmän tarpeiden mukaan, sekä tuotti ja kehitti konkreettisia työkaluja turvallisuuden ja vastuullisuuden kehittämiseen yrityksille. Hanke toteutettiin ajalla 1.3.2022 - 31.10.2023. (Oulun Ammattikorkeakoulu 2023.)

4.2 Aiheen muodostuminen

Opinnäytetyö lähti liikkeelle, kun olin toimeksiantajaan yhteydessä heidän jättämänsä toimeksiantoilmoituksen perusteella. Sovimme tapaamisen, jossa keskustelimme toimeksiantajan toiveista ja omista ajatuksistani aihetta kohtaan. Suunnitelmana oli luoda työkalu, joka helpottaisi toimeksiantajan kohderyhmään kuuluvia pien- ja mikroyrityksiä tarkastelemaan heidän taloudellisen vastuunsa nykytilannetta ja tulevaisuutta. Toimeksiantajalta sain tiedon, että heidän aiemmin keräämänsä kyselyn perusteella taloudellinen vastuu on kohderyhmälle vastuullisuuden osa-alueista vierain ja vaikein hahmottaa.

Aihe on mielestäni kiinnostava ja ajankohtainen, koska vastuullisuusasiat ovat nouseva trendi ja EU:n vastuullisuussäätelyä ulotetaan vaiheittain erikokoisiin yrityksiin ja se tulee vaikuttamaan vähintään epäsuorasti myös pk- ja mikroyrityksiin. Vaikka lainsäädännön määrittämän pakollisen vastuullisuusraportoinnin piirissä on vasta pörssiyritykset ja suuria yhtiöitä, on vastuullisuusasioihin tutustumisesta ja niiden toteuttamisesta hyötyä kaikille yrityksille. Sijoittajat ja eri sidosryhmät ovat aiempaa kiinnostuneita yrityksen vastuullisuusasioista ja vastuullisuuden toteuttaminen ja siitä vapaaehtoinen raportointi voi olla kilpailuetu.

Aloitin keräämällä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja muuta materiaalia riittävän teoriapohjan saamiseen työkalun luomista varten. Teoria-osion join kahteen pääotsikkoon, taloudellinen vas-

tuu ja yritys vastuun raportointi. Taloudellisen vastuun osiossa avasin taloudellista vastuuta käsitteenä ja esittelin sen eri osa-alueet. Yritys vastuun raportointi osiossa kerroin yritys vastuun raportoinnista, siihen liittyvistä lainsäädännöistä, sekä yritys vastuuraportoinnin toteuttamisesta.

Tutkimuksen lähestymistavaksi valitsin konstruktivisen tutkimuksen, jonka ominaispiirteenä on luoda konkreettinen tuotos. Konstruktivisen tutkimuksen tavoitteena on saada käytännön ongelmaan uudenlainen ja teoreettisesti perusteltu ratkaisu. Tutkimusongelmaksi muodostui mitkä taloudellisen vastuun osa-alueet soveltuvat kohderyhmälle. Päätettyäni tutkimuksen lähestymistavan ja kerättyäni riittävän teoriapohjan aiheesta pidimme toimeksiantajani ja opinnäytetyön ohjaajani kanssa ohjausseminaarin, jossa sain höydyllisiä vinkkejä, miten lähteä teorian pohjalta rakentamaan tarkistuslistaa. Tarkistuslistan suunnittelua ja toteutusta kuvattu tarkemmin osiossa 4.3. Konstruktiviselle tutkimukselle tyypillistä on ratkaisun toimivuuden testaus, joka suoritettiin tarkistuslistan testauksella ja palautekysymyksien pyytämällä kohderyhmältä.

4.3 Tarkistuslistan suunnittelu ja toteutus

Jaoin tarkistuskohdat kuuden eri aihealueen alle, jotta aiheet ja niiden sisällöt ovat helppo hahmottaa. Aihealueiksi muodostui harmaan talouden ehkäisy, vastuullinen veronmaksu, korruption torjunta, oikeiden mukaiset suoritukset alihankkijoille ja työntekijöille, hallituksen riippumattomuus ja moninaisuus ja läpinäkyvä hinnoittelu. Määrittelin teorian pohjalta, että kyseiset aiheet ja niihin liittyvät tarkistuskohdat ovat asioita, joihin kohderyhmän olisi hyvä kiinnittää huomiota.

Ensimmäinen aihe on harmaan talouden ehkäisy. Opinnäytetyön osiossa 2.2.7. Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta kävin läpi teoriaa aiheesta ja sain selville, että tärkeitä toimia harmaan talouden ehkäisyyn yrityksillä on viranomaisilmoituksista ja maksuista huolehtiminen, johdon perehtyminen taloudellisiin lukuihin ja talouden prosesseihin. Lisäksi yrityksen on hyvä tarkistaa, että myös liikekumppanit hoitavat omat velvollisuutensa ja tilintarkastusvelvollisilla yrityksillä on hyvä olla tukena osaava tilintarkastajana. Mielestäni kyseiset aiheet ovat tärkeitä kaikille yrityksille koosta riippumatta pois lukien osaavan tilintarkastajan valinta, joka ei koske pienimpiä yrityksiä, mutta yrityksen ollessa tilintarkastusvelvollinen on sekin erittäin erittäin tärkeä asia. Näihin tietoihin perustuen olen koostanut listalle seuraavat tarkistuskohdat:

- Huolehdimme työntekijöidemme viranomaisilmoituksista ja maksuista

- Tarkastamme liikekumppaniemme rekisteröinti- ja verovelkatiedot YTJ-palvelusta (Esim. EPR-rekisteröinnin)
- Teemme selvitykset liikekumppaniemme verorekisteröinneistä ja vakuutus- ja eläkemaksujen hoitamisesta
- Yrityksen johto on perehtynyt talouden prosesseihin ja taloudellisiin lukuihin riittävässä määrin
- Yrityksellä on tukena osaava tilintarkastaja (Jos yritys tilintarkastuvelvollinen)

Toinen aihe on vastuullinen veromaksu, joka on tärkeä osoitus yrityksen taloudellisesta vaikutuksesta yhteiskuntaan. Vastuullista veronmaksua käsiteltiin opinnäytetyön osiossa 2.2.4. Jokainen verovelvollinen yritys koosta riippumatta voi lähteä liikkeelle kehittämään verovastuullisuuttaan miettimällä sille tavoitteet, joiden suunnittelussa voi käyttää apuna suurempien yhtiöiden verrokkitutkimuksia. Tarkistuslistalle vastuullisesta veronmaksusta valikoitui kaksi seuraavaa tarkistuskohtaa:

- Olemme laatineet yrityksille veropolitiikan tai linjanneet periaatteet, joilla veroratkaisuja tehdään
- Olemme kartoittaneet toimintaamme liittyvät veroriskit

Kolmas aihe on korruption torjunta. Korruption ja lahjonnan torjuntaa käsittelemme tarkemmin opinnäytetyön kappaleessa 2.2.5. Korruptio on yksi merkittävistä tekijöistä taloudelliselle kehitykselle ja se pahentaa taloudellisen ja sosiaalisen epätasa-arvon seurauksia sekä ihmisoikeuksien toteutumista. Tämän takia jokaisen yhtiön on hyvä kiinnittää huomiota korruption ja lahjonnan torjuntaan. Tarkistuslistalle aiheesta nousi seuraavat tarkistuskohtat:

- Olemme selvittäneet millaisia korruption ja lahjonnan riskejä toimintaamme liittyy
- Olemme sitoutuneita siihen, että yrityksen toiminnassa ei hyväksytä korruptiota ja lahjontaa
- Olemme laatineet kirjalliset toimintaohjeet korruption ja lahjonnan varalle

Neljäs aihe on oikeudenmukaiset suoritukset työntekijöille ja alihankkijoille. Aihe koskettaa kaikkia yrityksiä, joilla on työntekijöitä ja sillä perusteella valikoitui mukaan listalle. Aihetta on tarkasteltu tarkemmin opinnäytetyön kappaleessa 2.2.1. Kappaleessa kerrottu, että oikeudenmukaiset suoritukset työntekijöille ja alihankkijoille perustuvat sille, että samasta ja samanarvoisesta työstä maksetaan sama palkka, saatavat korvaukset ovat oikeudenmukaisia ja maksetaan ajallaan. Monissa yrityksissä annetaan mahdollisuuksia ja hyödynnetään myös työharjoittelijoita ja mikäli

he suorittavat työtä itsenäisesti ja normaalilla työntekijän työpanoksella tulisi heillekin maksaa korvaus työpanoksestaan. Aiheeseen perehdyttyäni valitsin listalle seuraavat tarkistuskohdat:

- Palkkauksemme on oikeudenmukaista. Samasta ja samanarvoisesta työstä maksamme työntekijöille saman korvauksen
- Alihankkijoiden osalta otamme huomioon toimintamme taloudelliset vaikutukset heidän toimintaansa. Maksamamme korvaukset ovat oikeudenmukaisia ja maksuajat pysyvät kohtuullisina
- Maksamme myös harjoittelijoille, jotka suorittavat työtä itsenäisesti ja normaalilla työntekijän työpanoksella, sekä vastuulla asianmukaisen palkan.

Viides aihekokonaisuus on hallituksen riippumattomuus. Aihe ei koske jokaista mikro- ja pk-yritystä, mutta mikäli yhtiö on osakeyhtiö on sillä oltava hallitus. Hallituksen riippumattomuutta ja moninaisuutta olen käsitellyt tarkemmin opinnäytetyön kappaleessa 2.2.2. Erilaiset ihmiset tuovat johdon keskusteluun eri näkökulmia ja lisäarvoa muun muassa asiakasryhmien odotuksista ja toiveista. Johdon moninaisuus on myös tärkeä viesti sidosryhmille siitä, miten johto suhtautuu asiaan. Hallituksen riippumattomuudelle pyritään varmistamaan, että päätöksenteon keskeisenä ohjaavana tekijänä on yhtiön, eikä esimerkiksi omistajan etu. Hallituksen riippumattomuudesta ja moninaisuudesta valikoituivat tarkistuslistalle seuraavat tarkistuskohdat:

- Hallituksemme on moninainen. Siihen kuuluu henkilöitä eri ikäluokista, koulutustaustoista, sukupuolista ja osaamistaustoista
- Hallituksemme kuuluu riippumaton jäsen/jäseniä

Viimeiseksi osa-alueeksi lisäsin läpinäkyvän hinnoittelun. Läpinäkyvällä hinnoittelulla tarkoitetaan, että asiakas saadaan tietoisemmaksi siitä, mistä palvelun tai tuotteen hinta todellisuudessa muodostuu. Listalle valikoitui viimeiseksi tarkistuskohdaksi:

- Olemme avanneet miten palveluidemme ja tuotteidemme hinta muodostuu (esim. yrityksen nettisivuilla)

Kävin tarkistuslistan kohtia läpi toimeksiantajan kanssa ja he antoivat kehitysehdotuksia ja omia mielipiteitään mitä asioita listalle tulisi nostaa. Tarkistuslistan toimivuuden testaamiseksi lähetettiin se sähköpostitse testattavaksi kohderyhmään kuuluvalle joukolle ja listan mukana oli myös siihen liittyvä palautekysely. Valitusta otoksesta ei tullut vastauksia.

Palautekysymyksiä olivat:

- 1.) Auttoiko tarkistuslista hahmottamaan taloudellisen vastuun käsitteitä ja osa-alueita? Millä tavalla?
- 2.) Tuliko listalla vastaan sellaisia aiheita, joita et aikaisemmin tiennyt sisältyvän taloudellisen vastuun kokonaisuuteen? Mitä ne olivat?
- 3.) Olivatko listassa käsitellyt osa-alueet tärkeitä omaa liiketoimintaasi ajatellen? Koitko joi-tain osa-alueita erityisen tärkeäksi?
- 4.) Jäikö jokin osa-alue mielestäsi puuttumaan? Jos jäi, mikä tämä oli?

4.4 Tutkimuksen tulokset

Edellä kuvatun prosessin tuloksena, syntyi taloudellisen vastuun tarkistuslista mikro- ja pk-yrityksille, joka liitteenä. (Liite 1.) Kaikki tarkistuslistaan valitsemani aihekokonaisuudet, joita olen käsitellyt tarkemmin kappaleessa 4.3. tarkistuslistan suunnittelu ja toteutus, ovat opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellyjä aiheita pois lukien läpinäkyvä hinnoittelu. Tarkistuslista helpottaa ja mahdollistaa yritysten vastuullisuusraportoinnin aloittamista, kun yritykset voivat ensin tarkistuslistan avulla hahmottaa taloudellisen vastuunsa nykytilaansa ja mahdollisia aiheita, joista raportoi-da.

5 POHDINTA

Opinnäytetyön työstäminen alkoi keväällä 2023, jonka jälkeen se on edennyt pikkuhiljaa. Työn loppuun saattaminen vei ajallisesti hieman pitempään mitä olin suunnitellut. Aloittaessani opinnäytetyötä minulla ei ollut vahvaa tuntemusta aiheesta, mutta olin siitä kiinnostunut ja minulla oli ideoita tarkistuslistan sisällöstä ja rakenteesta. Aluksi hahmottelin tarkistuslistan excel-tiedostoon, mutta lopullinen tarkistuslista rakentui Survio kyselytyökaluun, jonka kautta sitä oli helppo jakaa testattavaksi kohderyhmälle.

Tarkistuslistan sisällön rakentamista varten tarvittavan teorian tiedon hakeminen ja valitseminen oli hieman haastavaa, koska monet lähteet käsittelevät taloudellista vastuuta ja vastuullisuusraportointia suurten yritysten näkökulmasta ja minun tuotokseni kohderyhmänä olivat pk- ja mikroyritykset. Löysin kuitenkin hyvin tietoa aiheesta ja sain valittua aiheita, jotka olivat kohderyhmälle sopivia. Mielestäni sain koottua tarkistuslistan kysymykset järkeviin aihekokonaisuuksiin ja ymmärrettävään muotoon.

Opinnäytetyön tekemisen aikana olen oppinut teoriaa taloudellisesta vastuusta ja vastuullisuusraportoinnissa, eri tutkimus- ja kehittämismenetelmistä, sekä tuotoksen työstämisestä. Tuotoksen tekoa varten täytyy olla riittävä teoriaosaaminen aiheesta, jotta tuotoksesta tulee hyvä ja käyttökelpoinen. Parannettavaa opinnäytetyön teossa minulla olisi ollut työvaiheiden suunnittelun ja ajankäytön kanssa. Työn tavoitteena oli luoda tarkistuslista yrityksille helpottamaan taloudellisen vastuun nykytilan ja sen kehityskohteiden hahmottamista ja työn tuotoksena syntynyt tarkistuslista täytti tämän tavoitteen.

LÄHTEET

Juutinen, Sirpa 2016. Strategisen yritys vastuun käsikirja. Talentum Pro, Helsinki.

Juutinen, Sirpa & Steiner, Maj-Lis 2010. Strateginen yritys vastuun. WSOYpro Oy, Helsinki.

Kirjanpitolaki 1997/1336, 3a luku 2§. Hakupäivä 01.08.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>

Liappis, Hanna & Pentikäinen, Merja & Vanhala, Anne 2019. Menesty yritys vastuulla: Käsikirja kokonaisuuteen. Edita, Helsinki.

Nieminen, Satu. Vastuullisuusraportointi koskee jatkossa suurempaa joukkoa yrityksiä. Oletko valmiina? Hakupäivä 5.7.2023. <https://oulunkauppakamari.fi/tiedote/vastuullisuusraportointi-koskee-jatkossa-suurempaa-joukkoa-yrityksia-oletko-jo-valmiina/>

Niskala, Mikael & Pajunen, Tomi & Tarna-Mani, Kaisa 2013. Yritys vastuun. Raportointi ja laskentaperiaatteet. KHT-Media Oy, Helsinki.

Oulun Ammattikorkeakoulu 2022. TUOKIO-HANKE. Hakupäivä 01.11.2023.

<https://www.oamk.fi/fi/tutkimus-ja-kehitys/tki-ja-hanketoiminta/tuokio>

Taloushallintoliitto, 2020. Pienimpien yritysten vastuullisuusraportointiin on kehitteillä pohjoismainen standardi. Hakupäivä 01.07.2023. <https://taloushallintoliitto.fi/pienimpien-yritysten-vastuullisuusraportointiin-on-kehitteilla-pohjoismainen-standardi/>

Tilastokeskus. Hakupäivä 3.7.2023

https://tilastokoulu.stat.fi/verkkokoulu_v2.xql?page_type=esim&course_id=tkoulu_tikt&lesson_id=5&subject_id=1&example_id=2

Vastuullisuusraportti. Taloudellinen vastuu ja siitä raportointi. Hakupäivä 5.7.2023.

<https://vastuullisuusraportti.fi/2016/02/18/taloudellinen-vastuu-ja-siita-raportointi/>

Taloudellinen vastuu

Sivu 1. Taloudellisen vastuun tarkistuslista

Sivu 2. Palautekysymykset tarkistuslistasta

Tarkistuslistan täyttäminen: valitse vastausvaihtoehdoista (kyllä, ei, osin, ei sovellu) ja valitse lisäksi kohta "kehityskohde", jos aihe on sellainen, jonka voisitte ottaa kehityskohdeksi.

HARMAAN TALOUDEN EHKÄISY

Huolehdimme työntekijöidemme viranomaisilmoituksista ja maksuista

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

Tarkastamme liikekumppaniemme rekisteröinti- ja verovelkatiedot YTJ-palvelusta (Esim. EPR-rekisteröinnin)

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

Teemme selvitykset liikekumppaniemme verorekisteröinneistä ja vakuutus- ja eläkemaksujen hoitamisesta

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

Yrityksen johto on perehtynyt talouden prosesseihin ja taloudellisiin lukuihin riittävässä määrin

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

Yrityksellä on tukenaan osaava tilintarkastaja (Jos yritys tilintarkastuvelvollinen)

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

VASTUULLINEN VERONMAKSU

Olemme laatineet yrityksille veropolitiikan tai linjanneet periaatteet, joilla veroratkaisuja tehdään

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

Olemme kartoittaneet toimintaamme liittyvät veroriskit

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

KORRUPTION TORJUNTA

Olemme selvittäneet millaisia korruption ja lahjonnan riskejä toimintaamme liittyy

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

Olemme sitoutuneita siihen, että yrityksen toiminnassa ei hyväksytä korruptiota ja lahjontaa

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

Olemme laatineet kirjalliset toimintaohjeet korruption ja lahjonnan varalle

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

OIKEUDENMUKAISET SUORITUKSET TYÖNTEKIJÖILLE JA ALINHANKKIJOILLE

Palkkauksemme on oikeudenmukaista. Samasta ja samanarvoisesta työstä maksamme työntekijöille saman korvauksen.

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

Alihankkijoiden osalta otamme huomioon toimintamme taloudelliset vaikutukset heidän toimintaansa. Maksamamme korvaukset ovat oikeudenmukaisia ja maksuajat pysyvät kohtuullisina

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

Maksamme myös harjoittelijoille, jotka suorittavat työtä itsenäisesti ja normaalilla työntekijän työpanoksella, sekä vastuulla asianmukaisen palkan

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

HALLITUKSEN RIIPPUMATTOMUUS JA MONINAISUUS (Jos yhtiöllä hallitus)

Hallituksemme on moninainen. Siihen kuuluu henkilöitä eri ikäluokista, koulutustaustoista, sukupuolista ja osaamistaustoista

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

Hallitukseemme kuuluu riippumaton jäsen/jäseniä

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

LÄPINÄKYVÄ HINNOITTELU

Olemme avanneet miten palveluidemme ja tuotteidemme hinta muodostuu (esim. yrityksen nettisivuilla)

Kyllä Ei Osin Ei sovellu Kehityskohde

Tähän voit jättää halutessasi lisätietoja antamistasi vastauksistasi, mikäli jokin kohta kaipaa tarkennusta

PALAUTE TARKISTUSLISTASTA

Auttoiko tarkistuslista hahmottamaan taloudellisen vastuun käsitteitä ja osa-alueita? Millä tavalla?

Tuliko listalla vastaan sellaisia aiheita, joita et aikaisemmin tiennyt sisältyvän taloudellisen vastuun kokonaisuuteen? Mitä ne olivat? (Halutessasi pääset siirtymään takaisin ensimmäiselle sivulle kertaamaan aiheet).

Olivatko listassa käsitellyt osa-alueet tärkeitä omaa liiketoimintaasi ajatellen? Koitko joitain osa-alueita erityisen tärkeäksi?

Jäikö jokin osa-alue mielestäsi puuttumaan? Jos jäi, mikä tämä oli?